

**Epistolae duae, ad ecclesias Polonicas, Iesu Christi
Euangelium amplexas, scriptae a? Tigurinae ecclesiae
ministris, de negotio Stancariano, & mediatore Dei & hominum
Iesu Christo, an hic secundum humanam naturam duntaxat,
an secundum utranque mediator sit, ...**

<https://hdl.handle.net/1874/429706>

2

EPISTOLAE

DVAE, AD ECCLESIAS

POLONICAS, IESV CHRISTI

Euangelium amplexas, scriptæ à Tiguriæ

næ ecclesiæ ministris, de negotio Stanca-

riano, & mediatore dei & hominum Iesu

Christo, an hic secundum humanam

naturam duntaxat, an secun-

dum utranque me-

diator sit.

1. Timoth. 2.

Vnus est Deus, unus etiam mediator
Dei & hominum, homo Christus Iesus,
qui dedit semetipsum pretium redemptio-
nis pro omnibus.

TIGURI

Apud Christophorum Froschouerum, Mense
Martio, Anno domini 1561.

P I O L E C T O R I
S.

POSTULARUNT à nobis anno superiore uigilantissimi fidelissimiq; ecclesiarum Polonicarum ministri, domini nostri colendi & fratres charissimi, ut cum in Polonicis ecclesijs exorta sit acris concertatio de mediato-
re domino nostro Iesu Christo, nos paulò copiosius, quid de mediatore Iesu Christo domino nostro sentiamus, an secundum humanam duntaxat, an secundum utranque naturam mediator sit, exponamus. Libenter in re sancta illis nostram impendimus operam, ac ea de causa conscripsimus priorem, quam mox subiungemus, epistolam. Circa principium uerò huius anni submiserunt nobiles aliquot uiri & ipsi legatum peculiarem, qui à nobis de illa ipsa causa nostrum peteret iudicium. Gratificari uoluimus & his, ideoq; scripsimus posteriorem, quam mox subiiciemus, epistolam. Vtrasque nunc publicamus, non tam in Polonicarum, quam in aliarum Christo consecratarum ecclesiarum gratiam, ut omnes ubique uideant, quid sentiamus de adorando Trinitatis & salutifero incarnationis mysterio, contra omnia peregrina dogmata. Domino nostro Iesu Christo mediatore et redemptori nostro unico sit gloria & laus.

EPISTO-

EPISTOLA

PRIOR AD ECCLESIAS POLO-
nicas, ministrorum Ecclesiæ
Tigurinæ,

AMPLISSIMO VIRO D. FE-
lici Crucigero Superintendenti Ecclesiarum mi-
noris Poloniæ, omnibusq; per Poloniam &
Russiam fidelibus Ecclesiarum ministris, domi-
nis obseruandis & fratribus charissimis suis,

S. D.

ACCEPIMVS & legimus literas
charitatis uestræ, patres & fratres
in domino obseruandi & charis-
simi, non tamen sine dolore legi-
mus. Quamquam enim gratias agamus do-
mino deo nostro, quod fidelem seruū suum
Ioannem à Lasco fratrem charissimum ex
peruerso hoc mundo ad se in gloriam eter-
nam traxerit, nihilominus tamē dolemus
eum uestris præreptum esse Ecclesijs: cū-
ius præsentia, ut nunc maximè fuisset ne-
cessaria, ita perutilis etiam absq; dubio. Ve-
rum nouit bonus & sapiens dominus, om-
nia operans in omnibus, quid quouis tem-

Mors D. fō
an. à Lasco:

pore, & cum quouis uestrum, atque adeo cum ecclesia sua, quam regit & diligit, instituat. Is orandus est uobis sedulo, ut operarios fideles extrudat in messem suam, aliosque uobis Lascum, aut pro uno plures Lascos submittat, quos spiritu suo donet, per quem confirmati, ecclesias Polonicas rectam ad Christum perducant, et ab omnibus secularijs tueantur. Certe nunquam potest Christus, qui est fidelis & uniuersalis ecclesiae suae pastor, suam deserere aut negligere ecclesiam, quam suo redemit sanguine & sibi curae esse toties & attestatus est & etiam comprobauit. Quantum uero Christum Iesum dominum nostrum unicum ecclesiae suae apud patrem mediatorum attinet, de quo quid sentiamus, paulo copiosius explicemus, rogatis, ut ipsa Stancarum, docenti Christum iuxta humanitatem duntaxat esse mediatorum, opponere possitis, haec a nobis habete.

Christus Iesus una indiuisa persona.

Christus Iesus est una persona, in qua duae naturae subsistunt, adeo inter sese coniunctae, ut nullo modo a se inuicem sint diuellendae. Omnes itaque Christi actiones hypostasi seu personae debent attribui: quia duae naturae non seorsim & per se subsistunt, neque

neq; separatim agunt, quasi hæc dicatur ali-
quod certum opus efficere, altera uerò ali-
ud. Ut itaque unam habent hypostasim uel
existentiam, ita omne opus Christi cuius-
cunq; generis fuerit, ipsi personæ siue hy-
postasi ascribendum est. Interim duarum
naturarum, quæ in Christo sunt, proprieta-
tes, distinctas, integras et impermixtas con-
seruare oportet, ita ut nullo pacto confun-
dantur. Vnde cum Christus natus ex Ma-
ria uirgine, uulneratus, mortuus & sepul-
tus in cœlū sublatus dicitur, omnia hæc ipsi
personæ, in qua sunt duæ naturæ, assignan-
tur: uerum non quâ Deus, sed quâ homo
fuit. Istas enim mutationes & passiones na-
tura diuina minime admittit. Rursus cum
dicitur, Christus est creator cœli & terræ.
Antequam Abraham fieret ipse erat, imò
ab æterno est, & ubiq; est, intelligenda hæc
sunt de persona seu hypostasi, attamen quâ
deus est, non quâ homo. Quoniam creatæ
naturæ ac finitæ illa non conueniunt.

Dum ergo queritur, quomodo Christus
inter nos & deum sit mediator. Dicimus,
quatenus deus et quatenus homo: quia me-
diatoris personā par est, utriusq; nature par

Quomodo
Christus in-
ter deum
& nos sit
mediator.

ticipem esse : ita ut duo extrema in eodem indiuiduo, uel in eadem persona conueniant. Quocirca in opere sequestris, una natura ab altera non est diuellenda. Hæc generatim dicta sint: at cum uaria sint mediatoris opera, ideò seorsim de illis quoq; est dicendum.

Mediatoris
sue Opera.

Primum fuit mediatoris, tempore constituto nasci, mori, sepeliri, surgere, ascēdere in cœlum pro nostra salute. Hæc personę opera fuerunt, sed quatenus erat homo, ita ut nihilominus ratio naturæ diuinæ nō excludatur. Nam quod hæc facta summo pere deo placuerunt, & pro nostra redemptione patri accepta fuerunt, id ab excellentia diuinitatis, quæ fuit in Christo, dimanauit. Et ideo nec in angelo, nec in quouis homine alio opera tantæ dignitatis reperiri poterāt, quæ deo tam grata fuerint: quia neque cum angelis neque cum cæteris hominibus natura diuina coniuncta fuit in eandem personam, ut in Christo fuit unita. Opus item mediatoris est, illustrare hominum animos, immittere sanctum spiritum, immutare corda, uiuificare, beatos nos facere, & licet absit corpore, suam ecclesiam regere

regere, adunare, liberare, tueri^q. Ista quoque sunt personæ Christi, sed quatenus deus. Quoniam ad hæc non est necesse, ut mediator noster instrumento humanitatis utatur. Quin etiam ante incarnationem Christus hæc faciebat inter ueteres patres. Et nunc dum à nobis corpore absens est, & sedet in cœlis ad dexteram patris, nobis qui uersamur in terris talia præstat: nec tamen quo ad omnia beneficia uel ante incarnationem uel post ascensionem danda, non habita est ratio naturæ humanæ: quia & modò filius dei in cœlis hæc bona largitur nobis: quia passus est & mortuus & obediens deo usq; ad mortem crucis: cuius obedientiæ & sacrificij fide iustificamur, uiuificamur & glorificamur. Ante incarnationem uerò idem filius dei, homines illuminabat, docebat, & unà cum eis uersabatur, qui tamē opportuno tēpore passurus erat & crucifigendus. Cui sacrificio dum sancti patres fideliter credebant, salutarium beneficiorum capaces reddebantur.

Quocirca recte dicitur, Agnus immolatus ab origine mundi, quod fructus eius mor-

tis etiam ad ueteres patres dimanarit. Hæc
fermè sunt rationes, quibus adducimur, ut
Christum mediatorem prædicemus quo
ad utranque naturam, id est tam diuinam
quàm humanam.

Communi-
catio idio-
matum.

Hinc etiam fit, ut cõmunicationẽ idio-
matum siue proprietatum utriusq; naturæ
in Christo, secundum testimonia diuinarũ
literarum agnoscamus: quia cum in una ea-
demq; hypostasi seu persona illæ duæ na-
turæ conueniant, facile fit, ut quod de una
dicitur, de altera quoque prædicetur. Quo
circa deus & mortuus & crucifixus dici-
tur, & filius hominis fuisse in cœlis, cum in
terris degeret: & extitisse antequam Abra-
ham esset. Constat autem ueritas harũ sen-
tentiarum: quia cum eæ actiones personæ
sint, in qua duæ naturæ coniunguntur, pro-
prietates earum, quæ manent integræ, sal-
uè, ac impermixtè, quod ad rem attinet, in
sermone facilè permutantur.

Quomodo
intercedat
filius apud
patrem.

Si quærat, quomodo Christus intelli-
gatur intercedere uel aduocatum agere ac
rogare patrem, quod item est opus media-
toris: potest ex dictis facilè respõderi, Chri-
sti personã hoc facere, sed quatenus homo,
non

non tamē ita ut natura diuina excludatur. Quoniā dignitas illarum precum, & quòd sint apud patrem adeò gratiosæ atq; acceptæ, fluit ex naturæ diuinæ excellentiâ, quæ in Christo cum humana coniuncta est. Deinde non intelligimus Christū ita precari, ut prostratus iaceat supplex coram patre, uel aduoluatur ad eius genua, cū scriptura testetur, illū sedere ad dexteram patris: sed orare dicitur, quatenus pater in eo sacrificiū oblatum in cruce, perpetuò recognoscit & gratum habet, ad nostram salutem. Hic possumus iure dicere sitam esse uim precum. Præterea sciendum, uerbum *ἱκετεύω* quo scriptura utitur, nō esse tantū precari, sed etiā patrocinari cuiuspiam, illum tueri & defendere. Quòd si Christus nobis præstet, etiam quo ad naturam diuinam, ea de causa patre minor non redditur. Ad hæc non semper is qui rogat, eo minor est quem rogat. Nam Paulus dicit posteriore ad Corinth. 5. cap. Itaq; nomine Christi legatione fungimur, tanquā Deo uos obsecrante per nos. Rogamus pro Christo, recōciliemini Deo. Cum deus & Christus orant, & rogant nos ut reconciliemur,

an dicitur nobis minor: Absit. Nec æqualis est, imò longe maior.

Locus Pauli
1. Tim. 2.
expositus.

Qui uolūt Christū tantummodò quo ad naturam humanā esse mediātorē, proferre solent, quod ad Timotheū habetur, Mediator dei & hominū homo Christus Iesus: sed facile est locum rectè accipere ac interpretari. Dum hominem Paulus appellauit Christū, eundē simul Deum esse non negauit. Neq; apposuit TANTVM, particulam exclusiuam. Quare autē naturę me minerit humanę, causa duplex fuit: prima, ne iste mediator existimaretur multum a nobis distare. Adeò, inquit, propè est, ut homo etiam esse uoluerit. Ambrosius super eo loco testatur quàm manifestissime, Christum esse mediātozem, tum quo ad diuinam, tum quo ad humanam naturam. Altera uerò ratio est, Apostolum respexisse ad ea quę uolebat attexere, nempe istū mediātozem semetipsum tradidisse pro omnibus: ideò tantum meminīt hominis. Quia secundum naturā humanam pro nostra salute mortem oppetijt.

Quærūt adhuc, apud quē Christus mediātoris officio fungat; Dicere possumus coram

ram patre, ut scriptura frequenter loquitur.

In ijs quę hactenus dicta sunt, id cum primis cauendū est, ut etsi opera Christi concedamus esse personę, in qua sint duę naturę insitę, quas nunquā à se inuicē diuclere oporteat, non tamen asseramus ambas naturas propter cōiunctionem in eadem hypostasi, æquę patere ac diffundi. Quocirca diuinam damus, ut infinitā, esse ubiq; : quod humanę conuenire non potest. Nam illi ex proprietate sua certus debetur locus & definita circumscrip̄tio.

Proprietates naturarum manē impermixtę.

Cæterum si Stancarus ex nostris libris aliquid decerpit, quo nos ostendat à se stare, in eo tam se quàm alios fallit. Sed quę loca ex nostris Commentarijs arripiat, si nobis à fratribus demonstrretur, ea facile poterimus explicare: ita ut ueritati, non autem mendacijs aut perturbationibus ecclesiarum seruire intelligant.

Ex his autē omnibus quę hactenus exposuimus, facilē intelligitis patres & fratres obseruandi & dilecti, nobis displicere non posse Confessionē illam uestram misam ad nos, & de mediatore Iesu Christo deo & homine scriptā. Pergite sic docere

ecclesias uestræ fidei creditas, ac Stancarū cum sectarijs similibus auertere ab eis, & accipietis benedictionem à Domino.

Quod reliquum est, hortamur uos fratres, ut cōstantes sitis in prædicanda & defendenda sincera doctrina Euangelij, & ne metuatis uobis ab ullo homine. Dominus, cuius causam agimus, Dominus est omnipotens & uniuersorum, qui inuocantes se nūquam deseret. Orate ergo Dominum sedulò, ut per eius gratiam, uirtutem & auxiliū fructus permultum ipsi possitis adferre, & ipsi per omnia in Christo Iesu Domino nostro placere. Dominus Iesus seruet uos inculpatos in diem illum. Orate pro nobis Dominum, & amate nos uestri certè amantissimos. Data Tiguri in primaria Heluetiorū urbe Maij xxvii. Anno domini M. D. LX.

Pastores, concionatores, &
Professores, ministri eccle-
siæ Tigurinæ, &c.

A. Y. O. T. I. V. N.

11

AD MAGNIFICOS

QVOSDAM NOBILES IN PO-
lonia uiros, ministrorum Tigurinæ Ec-
clesiæ Epistola posterior, in qua
prioris negotium plenius
explicatur.

CRIPSIMVS aliàs, Generosi
ac Magnifici uiri, Dominiq; in
Christo colendissimi, ad fratres
nostros, & ministros ecclesiæ Po-
lonicæ, quæ nostra sententiâ esset de media-
tore Iesu Christo, cum ea de re magno stu-
dio atq; anxie nos consulissent. Id officij
cû impulsu atq; suasu charitatis bona fide
præstitissemus, nunc tandem intelligimus
responsum nostrum à nonnullis malè arro-
di, & in malam partem, ne in pessimam di-
xerimus, accipi; ceu ex ea nostra professio-
ne deprehendamus Ariani, Eutychiani,
quiq; non credamus unum esse deum, sed
tres deos constituamus, uelimusq; patrem
& filium, & spiritum sanctum à se diuersos
esse, non autem eiusdem naturæ seu essen-
tiæ, neq; inter sese *ὁμοοιως* & æquales. Fin-
gimur præterea duas in Christo naturas

confundere: nec non cū Sabellico, atq; Samosateno distinctionē personarū in sacra Triade abolere. Si hec intolerabilia; dogmata ex nostris literis ij colligunt, ad quos eas dedimus, id satis mirari nō possumus, cū illi, ut ex eorum confessione apparet, eadē quæ nos profiteantur: nempe, simul etiam cum humana diuinam naturam ad functionem mediatoris concurrere. Sin uerò illorū aduersarij de nobis crimina tam atrocía & nefaria cōfingere nō uerentur, illi ab ijs facile confutari; poterunt, qui aliquando præsentēs audiuerunt, quæ doctrina in nostris ecclesijs, scholis atque libris, perpetuo sonet.

Quid ministri Tigurinae ecclesiae doceant de adoranda Trinitate, & incarnationis doctrinam myserio.

Nos enim ut sentimus, ita prædicamus, docemus, & scribimus, tres esse diuinas personas, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, consubstantiales, æquales, & eiusdē essentiæ, utq; sunt eiusdē naturæ, ita etiam unam uoluntatem habent, & operationē, quod tamē accipi uolumus incolumi personarū proprietate: non enim Filius generat, ut Pater, neq; Pater mittit ut Filius, nequæ Pater & Spiritus sanctus, instar Filij carnem humanā sumpserūt. Hic est de beatissima

tissima Trinitate nostrarum ecclesiarum
sensus atque professio. Vnde qui iactant
erroribus iam enumeratis nos communi-
care secum, liquidò apparet, qua fide, qua-
ue conscientia id faciant. Nec minori syn-
ceritate mysterium incarnationis defendi-
mus, ponentes in Christo duas naturas, hu-
manam inquam, & diuinam, inseparabili-
ter quàm arctissimè coniunctas, ita ut in *ὁ*
πρωτόστος filij dei, *λόγος* inquam æterni, hominis
quoque natura indiuulse gestet, & substētet.
Nec tamen ob tam intimam coniunctionē
duarum naturarū aboleri patimur, aut mi-
sceri, seu confundi earū proprietates. Perso-
nam quidā esse docemus à qua proficiscan-
tur actiones, ne intelligatur duas naturas se-
orsim agere, quasi diuisæ sint à se inuicem,
quemadmodum Nestorius cōminiscebat,
τὸ ὑφιστάμενον, uel (ut Latine dicatur) suppositū,
unum est quod operatur, sed actio-
nes ex eo dimanantes duum generum es-
se dicimus. Nam quædam tantūmodo in
natura humana locum habere possunt, ut
esurire, sitire, fatigari, pati, uulnerari & mo-
ri. Aliæ sunt è diuerso, quæ naturæ diuinæ
propriæ sunt, ut esse simul, eodemque tēpore

in cœlo et in terra, esse priusq̃ Abrahamus fieret, delere peccata, dare uitam æternam, mittere spiritum sanctum & alia huius generis. Quocirca plurimum à Monothelitis distamus: quandoquidem in Christo & duas uoluntates & duas actiones ponimus, retinentes autamen unitatem diuinæ *ὑποστάσεως*, cui natura humana de substantia uirginis assumpta, non de cœlo allata, indiuisse cohæreat. Hæc utiq̃ fides nosra est de incarnationis mysterio. Quocirca luce clarus est, nos de doctrina quã hæctenus & prædicauimus & scripsimus, nihil immutasse, retractasse, uel in hæreses ullas transformasse. Quare uehementer & miramur, & dolemus, reperiri homines tam male feriatos, qui blaterent nos Trinitatis arcana lōge magis nūc & multò rectius habere perspecta, & cognita quàm prius habuerimus. Nos dei gratia iidem sumus quoad orthodoxã fidem qui antea fuimus: cæterum etiam antiquitus hæretici cum sua cōmentis rudioribus uellent obtrudere, iactabant, seu potius plenis faucibus mentiebant, illustres ecclesias secum facere, uirosq̃ doctrina & pietate clarissimos dogmatis ipsorum omnino

no suffragari. Pseudoapostoli, ut in libro Actorū habetur, sui fermenti de Mosaicarum ceremoniarū necessaria obseruatione authores faciebant Iesu Christi primarios Apostolos: nec aliter docere Hierosolymitanā ecclesiā, quę tunc omnīū aliarū prima erat, quā sanctissime affirmabāt. Sed cū ad conciliū uerē Apostolicū uentū est, responsū Apostolorū indicium certissimū fecit, illos titulo ac noīe cum Apostolorū tum ecclesię Hierosolymitanę uoluisse fidelibus astutē imponere. Ita modō speramus dei gratia fore, ut hisce nostris literis eorū mendacia, doli, ac fraudes nō tantūm retegant, sed manibus etiā palpentur, qui nos a recepta uetericq; fide Trinitatis & incarnationis Filij dei recessisse contendunt. Quod falsum esse, ut adhuc euidentius ostēdatur, nostras ecclesias testamur unanimi ac firmo cōsensu tria symbola Nicænū scilicet, Apostolicū, & Athanasij amplecti: hoc uno nimirum nomine, quod literis diuinis pulcherrimē cōgruant. Recipimus itē concilium Nicēnū, Cōstantinopolitanū, Ephesinū prius, & Chalcedonense, nec nō quintam & sextā Synodū, quatenus de beatiss-

simam Trinitatem, incarnationem Filij dei, ac redemptionem humani generis per ipsum parata decreuerunt, quod nobis cōpertum sit, nihil ibi uel definitū uel constitutū, quod à scripturis diuinitus reuelatis nō doceatur.

Iam (ut opinamur) uiri Nobilissimi, satis factū est priori uestræ interrogationi, qua petistis enixè à nobis, an de summa Trinitate, atq; incarnationis mysterio nūc aliter sentiamus, q̄ prius credidimus & docuimus. Quāobrem iure possumus ad posterioris interrogationis respōsum uenire, quo sciscitamini quidnā de mediatore Christo Iesu domino nostro sentiamus. Cæterū cū de ista causa iudiciū nostrū iam ad clarissimos, plurimūmq; obseruandos in Christo fratres & symmyltas, qui Polonicarum Ecclesiarū pastores agunt, dilucidè scripsimus, liceret fortassis à noua responsione supersedere; sed quia Christiana charitas omnia suffert, ideò non pigebit de tota re de nouò respōdere. Ad quod faciendū nos etiā id hortatur, quod uos eius responsi maxime cupidos esse animaduertimus. Nam ex uestris usq; regionibus à nobis longissimè distitis, hūc legastis Christophorum Leopolditæ

Quid de
mediatore
sentiant Ti
gurinæ ec
clesiæ mini
stri.

politanū, qui causam, propter quā est missus, & sedulò & fideliter egit, ut nostrā sententiam de ista controuersia diligenter cognosceret. Quocirca ne sumptus & opera simul perierit, omnino respondendum esse duximus. Ut autē res magis apta & perspicua fiat, omnia quæ dicenda sunt, in tria capita distribuemus. Primū demonstrabitur Iesum Christū esse mediatorē secundū utrāque naturam, diuinam scilicet & humanam. Secundo loco planū faciemus, nullas hinc hæreses dimanare. Postremò hanc Patrum & Ecclesiæ sententiā fuisse docebit.

Propositio
argumentū
uel parti-
tio Episto-
læ.

Est itaque (ut primū caput iam persequamur) Christus mediator secundū utrāque naturam. Quod ut probemus, de humanitate minimè laborabimus: quoniā Stācarus ibi nihil dubitat, sed eam solā cōtendit mediatoris proprietatē sustinere. Vndè restat ut naturā diuinā unā cū humana esse mediatoricem ostendamus. Verūm antea id præfandū est, geminas has naturas, ad mediatoris officiū exhibendū, nō separatim, sed cōiunctim esse accipiendas. Nā si earū utrāque seorsim consideres, neutra mediatorē præstat. Quid enim humana per se faciat? Ad

tantum opus minimè sufficit. Diuina item in seipsam passionē, dolores, fusionē sanguinis, & mortē non admittit. Quare necesse est ad mediatorem constituendum, ut ambæ unà coniungantur.

Dei Filius
etiam me-
diator ante
incarnatio-
nem.

Sed quærit, An Filiū dei, ut est in Trinitate secūda persona, recipiamus prius fuisse mediatorem, q̄ ex B. Virgine carnē assumeret? Dicimus, Id ei nō cōuenire quatenus est eiusdē essentiæ, parisiq̄ potestatis ac dignitatis cum Patre. At si eum spectemus quatenus olim à Patre mittēdus erat ut homo fieret, laboraret, pateretur, & mortē opteteret in carne pro salute hominū, etiam hoc respectu adhibito mediator fuit. Nec quod ad Deū Patrē attinet, cui omnia futura sunt præsentia, quicquā eius interesset, essent nē facta hæc, an facienda; nā quæ præstanda erāt, non minus habuit grata & accepta, q̄ si iam præstita essent. Quamobrem hoc respectu Christū antè incarnationem mediatore fuisse dabimus, & eo nitemur oraculo, quod in epist. ad Hebr. extat, Christus heri & hodie, idemq̄ usq̄ in seculum: necnon illo quod in Apocalypsi habet, Agnū usq̄ ab origine mūdi fuisse occisum

sum. Proinde in Filio Dei, cum illū ante hominē assumptū cōcedimus fuisse mediatorē, duas naturas unā coniunctas attendimus, non quòd re ipsa tum simul essent, sed quia in Dei notitia & acceptatione pro cōiunctis, & copulatis haberentur. Nec aliter in ueteri Testamento fide patrū apprehendebat, nisi quā Heuæ semē, quo serpens atterendus erat, et quā semen Abrahę, in quo essent benedicendę uniuersę nationes, & tandē quā filius Dauid, qui esset in perpetuum regnaturus, ita tamē ut prius uictima fieret pro generis humani salute. Atq; illū ista fide apprehendendo sub utraq; natura iustificationē seu condonationē peccatorū assequēbant. Quāobrem mediatorē siue ante incarnationē siue post illā spectemus, in eo diuinā personā Filij dei nudā, ac per se minime cogitabimus, utq; deus per filiū creasse mundū scribit, ita p̄ eum, ut mediator ante omnē æternitatē destinatus erat, charismata, gratiā & iustificationē in suos electos patriarchas & p̄phetas deriuabat. Hęc præfari libuit, ut intelligatur quomodo nobis cōstare possit, Filiū dei fuisse mediatorē ante incarnationē, cum ad hoc obeun-

A ratione
mediatoris
non est re-
mouenda
Christi hu-
manitas.

dū officiū posuerimus regri utrāq; naturā.
Nunc restat ut demonstremus, diuinitatem Christi à ratiōe mediatoris nō esse remouendā. Nostra ratio sic est. Ad recōciliationē generis humani cū deo, nō satis erat Christū laborare, fatigari, pati & mori, sed oportuit hæc eius opa tam præclara, excellentia, eximia, & gratiosa esse, quò deus illa suo beneplacito cōplecteretur, & quemadmodum scriptura loquitur, ceu suauissime olentia odoraretur: tãta uerò dignitas à natura humana præberi non poterat, nisi diuinitas eam suppeditasset. Visa etiã fuisset inanis & supuacanea unio illa hypostatica duarū naturarū, si humanitas per se ipsam, dummodò ei deus tanquã adiutor adfuisset, omnia redemptionis officia potuisset obire. At non ita factū est: sed uoluit deus naturā humanā in diuina persona gestari, quo inde passiones Christi succum dignitatis & excellentiæ haurirent, non uelut ab externo fonte seu radice, uerūm ut à basi atq; hypostasi, in qua natura humana, quæ patiebatur, inserta esset. Notandum præterea est quod scribitur ad Hebr. cap. 10. Sanctificati sumus per oblationē corporis Iesu Christi: nā apparet ex ijs uerbis opus utrius-

uscq; naturæ, nēpe corpus Iesu Christi fieri uictimā, sed talē utiq; uictimam, ut inde sanctificemur. Mactari quidē, facilē potest creaturæ cōuenire, sanctificatio uerò tātūm à deo p̄ficiscitur. Cūq; tam hoc, q̄ illud opus ad mediatorē ptineat, necesse est utrāq; naturā illi attribuere, neq; radix à trunco seu fructu est auellenda. Mediatoris itē est, purgationem peccatorū facere, ut ex Paulo ad Hebr. elicīt, at dei solius est expiāre ac tollere peccata. Quare nostrū hūc mediadorē oportuit esse deū, et Ioā. de illo rectē dixit, Ecce agnus dei, ecce qui tollit pctā mūdi: & angelus, Ipse saluū faciet populū suum à pctis eorū. Quis aut ignorat deū esse oportere, qui peccata condonet? Idcirco si hęc opa sunt mediatoris, ut sunt, ad eius obeundam functionē diuinitatē cōcurrere oportet. Est etiā mediatoris, hoīes olim hostes recōciliare: at hoc non fieri citra diuinitatis operā demōstrat Paulus, cū ad Cor. dicit, Deū in Christo fuisse recōciliantē mundū. Deus aut ipse λόγος erat, cuius hypostasis in Christo naturā humanā sustentabat. Deinde ad Hebr. 9. legīt, Christus qui p̄ sp̄ritū aternū seipsum obtulit imaculatū deo

purgabit conscientiam uestrā à mortuarijs operibus, ad seruiendū deo uiuēti. Hīc rur sus liquidò extat opus utriusq; naturæ. Nā p̄ spiritū, qui est natura diuina, Christus obtulit suum corpus: inde tāta illius uictimæ gratia & dignitas, ut cōscientias credentiū ab opibus mortuis purgarit. Quis præterea nō intelligat, ut par & equū sit in p̄sona mediatoris utraq; partes litigantiū haberi coniunctas? Nec potest natura humana, si p̄ se spectet, iram dei aduersus grauissima & innumera peccata sustinere, nisi à diuina robur, cōstantia & fortitudo in eā deriuaret. Sed nos minimè latet qd aduersarios fallat. In mediatore tātū respiciūt p̄sonā patientē, eiusq; dolores ac mortē: at præter hæc spectāda est etiā p̄sona uictrix, quæ cū in sua natura humana, tū in nobis mortē uicit. In p̄missione quippe de mediatore nō tantū deus pollicet semē Heuæ, qd ad naturā humanā pertinet, sed cōtritionē capitis serpētis, quæ uim excedit creaturæ. Ideò iuxta p̄missiones datas, in mediatore utraq; naturam ponimus. Mediator ad hæc sacerdos cōstituit ad Hebr. qui cœleste tabernaculū penetrauerit: id aut Christo non cōuenisse quā

quā homo fuit, omnibus puto euidētissimū esse. In terris quippe uersantur humani sacerdotes, non ascendunt ultra cœlos.

Tot itaq; probatū est rationib. utrāq; naturā ad mediatoris functionē concurrere, ut nullus locus ambiguitati restet. Vtq; apparet, Stācarus ijs argumētis obrutus, fingit naturā diuinā posse (ut loquitur) authoritatī uē mediatricē uocari, quod tanquam author & causā primariā, Christum quoq; ad naturam humanam incitarit, mouerit, ad laborandum & patiendum, illumq; in tormentis corroborarit. Sed cōsiderare debuit, non esse disputationem institutam de causā efficiēti externa, cuius humanitas hōspitium uel templum fuerit, ut Nestorius imaginabatur. Agitur hic de filio dei ut est suppositū, psona uel Hypostasis in qua natura humana sustentatur et regit, estq; p̄cipua, & melior pars ipsius Christi. Et quā uanum sit istud commentum, ex eo apparet, quod suam sententiā explicans, eam naturam diuinam, quam dat utcunq; mediātricem, non uult solam esse filij personam, sed patris & sp̄itus sancti; nam illos quoq; secundum hanc rationem statuit esse me-

Ad argu-
menta Stan-
cari respon-
detur.

diatores. Verum quod ego sciam, nunquã fuit uel dictum in ecclesia, uel scriptum in diuinis literis, patrem & spiritum sanctum esse mediatores. Pergit adhuc sese magis aperiendo, aitq; naturam humanam nil fuisse profecturã moriendo, nisi efficacia uel efficientia Trinitatis interuenisset. Nihil agimus, quia idem omnibus creaturis usu uenit: nihil enim in suis motibus, aut actionibus promouerent, nisi energia seu efficacia Trinitatis illis adesset. A nobis (ut iã dixi) tractatur hoc loco de hypostasi seu persona diuina, ex qua operibus redemptionis, quæ per humanitatem exequutioni dabantur, accessit coram deo magnifica gratia, & excellentissima dignitas. Neque id nos perturbat, quòd aiunt, naturam diuinã idcirco à functione mediatoris excludendam, quia non minus à nobis distat quàm pater. Nam si connexio hæc ut iusta & firma recipiatur, concludere itidem poterimus, nec humanitatem quidem sustinere posse mediatoris officium, cum æque atq; nos distet à deo. Omnis enim creatura, quæcunq; illa fuerit, à deo infinita distantia est remota. Quamobrem cum Christus, quate
nus

nus homo est, creaturis annumeretur, licet permultis prerogatiuis sit ornatus, à deo tamen infinito spatio distat. Neque uidetur iusta & firma ratione concludi, si cum de naturis agatur, ad proprietates & conditiones delabamur. Habet quidem Christus, ut homo est, gratiam non ea mensura, qua ceteri homines. Et nihilominus eius natura humana, cum facta & creata sit, à deo infinita distantia recedit. Nec dissimilis erit ratio de persona filij dei, ut est secunda hypostasis in Trinitate. Nam hoc pacto considerata, non minus à nobis remota est, quam pater, & spiritus sanctus. Verum si conditiones ei addas futuræ missionis, assumendæ carnis, futuræ passionis & mortis, iam ad nos homines, magis quam pater & spiritus sanctus accedit. Quocirca tam poterit esse mediator ut deus, quam ut homo. Nam ut ceteros homines prerogatiuis & gratia superat, ita uicissim quibusdam conditionibus & proprietatibus ornatur, quibus magis quam pater & spiritus sanctus ad nos homines ac fratres suos accedit. Possem alia permulta subiicere, sed his uolo esse contentus, quib. liquido probatum existimo,

mediatoris officium non sola natura humana, sed etiam diuina constare, cum radix atque origo non sit ab externis redemptionis operibus abiungenda.

Nullas hæreses elici ex eo quod Christus dicitur medius per secundam utramque naturam.

Nunc demonstrandum superest, ex dogmate iam exposito ac demonstrato, nullas hæreses elici quæ à nobis occultè foueantur uel manifestè defendantur. Primum, quoad tres personas diuinas in Trinitate, illas fatemur æquales, consubstantiales & increatas. Non facimus Filium quo ad naturam uel essentiam Patre minorem. Tres deos non predicamus: imò id ut blasphemum atque impiū detestamur. In una hypostasi diuina duas naturas amplectimur, indiuisibile coniunctas. Nec diuinitatem uel passam uel mortuam dicimus: quamuis excellentiam, dignitatem, & egregium meritum doloris passionis & mortis domini ex natura diuina fluxisse doceamus. Dominus quidem mortuus est, sed iuxta id quod mori poterat. Deum tamen gloriæ natum ex uirgine, passum, & mortuum confitemur, quia illa persona quæ deus erat, suo tempore nascebatur, patiebatur; & cruci affigebatur. Nec aliunde oritur hæc ἰδιωματων seu proprie-

prietatum communicatio, nisi porro quod
 duæ naturæ, diuina & humana, in una per
 sona intimo & arctissimo nexu copulatur.
 Quid obsecro hic est hæreseos? quid flagi-
 tij? quid blasphemie, ut cœlū terræ miscere
 oporteat? Quod orthodoxi patres, & ca-
 tholica ecclesia de Trinitate, atq; filio dei,
 & duab. naturis Christi in una persona con-
 iunctis prædicat, nos itē fatemur, quia uerò
 tantū Stancaro negamus, naturā diuinā ex-
 cludēdā esse ab opere mediatoris, nō puto
 nos ob id tanquā hæreticos esse dānandos.

Hæc generatim dicta sunt: iam comi-
 nus est agendum. Si natura diuina, inquit,
 cum humana fiat unā mediatrix, filius
 à patre distinguetur essentia. Quid ita?
 Quoniā, aiūt, quorū diuersa opera fuerint,
 essentia quoque sunt diuersæ. Nemo autē
 dubitat distare à se plurimum placare, quod
 facit mediator, et in gratiam recipere, quod
 facit deus erga peccatores, qui se offende-
 rāt. Diuersa item sunt persolvere pretium,
 quod est redemptoris, & nomen expunge-
 re, quod ad creditorem pertinet. Ergo, in-
 quiunt, istorū unū ad naturam humanam
 pertinet, alterum uerò ad diuinam, cūm o-

pera quæ sunt diuersa, naturas item diuersas
 requirant, à quibus proficiantur. Vos
 autem patri & filio hæc tam diuersa tribui-
 tis. Estis igitur Ariani, qui patrem & filiū
 natura, seu essentia differre statuatis. Po-
 test facile cognoscere prudens lector, nos
 hæc monstra non profiteri, ut qui liquidis-
 simis uerbis testemur, ne dum filium cum
 patre, sed omnes tres personas eiusdem es-
 se naturæ. Istos errores Stancarus, nostra
 dicta detorquens suis male factis atq; con-
 futis illationibus, consequentijs, & ratioci-
 nijs, peruerse concludit. Consideret itaque
 naturam diuinam in Christo non subire of-
 ficiū mediatoris, nisi quatenus est carni
 coniuncta, siue re ipsa, ut post incarnatio-
 nem usu uenit, siue illius respectu, quate-
 nus ad hominem assumendum ante om-
 nem æternitatem destinata erat, & mitten-
 da suo tempore, ad nostræ salutis munia
 per naturam humanam obeunda. Quæ co-
 ram deo semper fuerat præsentia, licet quo
 ad tempus longissimè distarent. Manet igi-
 tur inter patrem & filium essentia unitas,
 uerùm conseruatur distinctio personæ cū
 diuersitate proprietatum. Nec filius, quan-
 do me-

do mediatores agit, simplex & nudus accipitur, sed naturæ humanæ uel re ipsa, uel respectu, & diuina prædestinatione coniunctus. Neq; quod assumitur, uerum est in uniuersum, Diuersas esse naturas, quarum opera diuersa fuerint, quoniam filius mittitur, pater autem non mittitur, sed mittit. Filius carnem assumit, cuius pater & spiritus sanctus expertes manent. Non itaq; illa perpetuò separantur ab eadem essentia, quæ uarijs actionibus ornantur. Sed hæc mitto, ad illam rationem descendens, qua nos putant non tantum premi, sed opprimi.

Inter cetera, inquirunt, mediatoris opera Quomodo
Christus in
tercedat. pro afflictis & ærumnosis precibus intercedere; non potest autem naturæ diuinæ adscribi ut oret, quandoquidem supra se neminem habet, cuius animum precibus uelit flectere. Ad hæc primum dicam, diuinitatem nudam per se ac simpliciter non orare, atq; ad dæ, preces, modò ppriè accipiuntur, cum subiectione, gemitu, ac sollicita expectatione seu anxietate, non dei, sed creaturarum esse. Vnde Christus propriè atq; completè orauit, quo ad humanitatem, sicuti etiam quo ad illam passus est, & mortuus, nec ta-

men ab illis precibus diuina persona seu hypostasis est remouenda, cum illae, quod apud deum essent gratiosae, nec non dignissimae ut audirentur, patremque nobis placarent, & uitam aeternam obtinerent, id hauserunt ex diuino supposito, quod per naturam humanam eas expresserat. Illud autem non intelligimus extrarium efficens, quod tota Trinitas fuerit, ut somniauit Stancarus. Sed ipsam personam uel hypostasim filij dei, quae naturam humanam, per quam preces fundebatur ad patrem, secum unitam indiuisibilem gestabat. Nec mirum si ab illis precibus non remouemus naturam diuinam, cum ab ea gubernarentur, & inde omnem suam uim ac robur acceperint, non quidem, ut dictum est, tanquam ab externo principio, sed uelut à propria & intima origine seu radice. Iam hinc liquet, personam filij dei ob illas preces, minorem patre suo minime reddi, neque filium & patrem uel duos deos, uel essentia diuersos ostendi.

An filius
dei orauerit
pro ecclesia
ante incarnationem.

Ceterum si quaeratur, An filius dei ante incarnationem pro ecclesia orauerit: Respondemus, filium posse dici orasse, quoniam preces, quas Christus post assumptam carnem

carnem erat fufurus, ante omnem æternitatem in confpectu dei uerfabantur, ifcꝫ illas tum audiebat, tum ut gratiffimas & acceptiffimas amplectebatur: & ficut cedes agni ab origine mundi facta fcribitur, ita & preces iam tum effufe, quoad paternam acceptationẽ, fuiſſe dici poſſunt. Nec etiam dubitandum eſt, illud facrificium agni locum & efficaciam precum uehementiffimarum habuiſſe, ut modò habet, quando iam tranſactum eſt, atque perfectum. Sed cum de precib. iam dictum fit, uidere oportet quid oporteat regerere Stancaro, cum de ſacerdotio ſeu pontificatu Chriſti conatur naturam diuinã excludere. Locus Apoſtoli ad Hebræos illi eſt opponendus, quo ſacerdotium domini ſecundum ordinem Melchizedechi propterea eſſe dicit, quod abſque patre & abſcꝫ matre fuerit. Porro ijs uerbis utraqꝫ natura comprehenditur: nam quo ad humanam, patre caruit, quo uerò ad diuinam, ſine matre gignitur. Cum itaqꝫ in Chriſto pontifice, apoſtolico teſtimoniò utraque natura coniungatur, quo ore Stancarus diuinã inde remouet: Nõ habuit, inquit, uerbum, id eſt, ſecunda perſona Trini

Natura diuina non excluditur, ex pontificatu Chriſti.

tatis, quid offerret. Quasi sacerdos ad ma-
 nū semper habeat quod offerat: satis est ut
 illud ei tempore oblationis cōmodo non
 desit. Item filius dei quā mediator erat ex
 respectu missionis & prædestinationis ad
 carnem in tempore sumendam, oblationē
 quam offerret opportuno tempore habitu-
 rus erat. Vnde patri dicit, sacrificiū nolui-
 sti, corpus autem aptasti mihi. Deinde in
 ipsa oblatione cum sacrificium totam suam
 dignitatem meritum & gratiam ex natura
 diuina, in qua corpus & anima Christi sub-
 sistebat, habuerit, quæ temeritas est, hæc
 duo à se inuicem abiungere? Quæ tam be-
 ne coniuncta sunt, nemo dilaceret. Totum
 uolumus Christum, totumq; mediatorem:
 dimidiato non sumus contenti. Nulla hic
 subolet hæresis. Non confundimus perso-
 narum distinctionem, ut Sabellius & Sa-
 mosatenus. Filium patre minore cum A-
 rio haudquaquā facimus. Eutyches nihil
 habet cōmercij nobiscum: quandoquidem
 in Christo duas naturas in eadem hyposta-
 si profiteamur copulatas, & suis nihilomi-
 nus proprietatibus distinctas. Videat itaq;
 Stancarus, qui nostram sententiam uult gra-
 uare

tuare suspicione hæreseos, ne ipse interea iure conuincatur Nestorianus, à quo tam parum abest, ut difficillimum sit eum ab illo internoscere. Sed hac de re plura uerba non faciemus. Istud tantum nunc restat, ut patres & ecclesiã hoc sensisse, quod nos docemus, quàm breuissimè demonstremus.

Quid ecclesia de hoc dogmate senserit & statuerit, quamuis ex multis locis colligi potest, attamen id in priori synodo Ephesina ubi ex professo contra Nestorium hac de re agebatur, manifestè ac liquidò constat. Ibi canone 10. ad hunc modum scribitur: Si quis ergo pontificem & apostolum nostrum dicit factum non ipsum dei uerbum, quando caro factum est, & homo iuxta nos homines, anathema sit, &c. Patres etc. ita docuisse de medietate. Sa- Synodus Ephesina f. tis hinc apparet, ecclesiæ pontificatum, quem Christus gessit, ad ambas eius naturas pertinuisse, diuinam inquam & humanam. Nam dei uerbum & apostolum & pontificem factum esse decernitur, & ne prætereat natura humana, subiicitur, quando caro factum est, & homo, &c. Verum quispian fortassis hinc eliciet, filium dei antè carnem assumptam non fuisse pontificem.

Id nō inficiabimur, si functionis exequutio-
nem respicias; non enim ab æterno corpus
aptatum sibi habuit, quod offerret, uerū
sacerdos ac pontifex esse potuit initiatus,
hoc est destinatus ad hoc, ut suo tempore
offerret quam assumpsisset naturam huma-
nam, satis autē est ecclesiam in persona Chri-
sti mediatoris & pontificis utranque natu-
ram coniunctam agnouisse. Ibidem Cano-
ne 13. Quia simul sunt diuinitas & huma-
nitas per arcanam illam ineffabilemque co-
pulationis adunationem, sic dicimus Chri-
stum passum esse & resurrexisse, non quod
deus uerbū in sua natura passus sit, aut pla-
gas, aut clauorū transfixiones, aut alia uul-
nera susceperit. Deus nāq; incorporalis ex-
tra passionē est. Sed quia corpus illud, qd
ipsius proprium factum est, hoc sustinu-
it, ideo hæc omnia dicitur passus. Inerat
em̄ in eo corpore, quod patiebatur, deus,
qui pati non poterat, &c. In morte Chri-
sti, quæ ad officium mediatoris maxime
omnium pertinet, natura diuina non ita
subducit, ut à moriente separet, sed tantū
à sensu dolorum, à mutatione atque inte-
ritu prædicatur immunis: ideo nec recie
neque

neque ordine faciunt, qui à mediatore naturam diuinam subducunt. Irenæus illam in eo fuisse agnouit, sed uerbum in cruce scribit quieuisse, id est, non exeruisse uim suam ad propulsandas iniurias, ut Christus tentari ac mori posset. Ex illo Ephesino concilio aduersus Nestorium coacto, multa possent afferri pro nostra sententiæ confirmatione, sed compendio studentes, lectores ad acta eius concilij cognoscenda mittimus. Quod si quis dixerit, Stancarum quidem relinquere in Christo naturam diuinam, at docere non secundum illam, uerùm tantummodò iuxta humanam factum esse mediatorem: Ad hoc respondemus, decreto illo, quod priori loco adduximus, id tolli, quo uerbum dei & apostolū & pontificem statuatur esse factum. Sed ex patribus apertissimè deprehendemus quæ sententiâ probata fuerit in ecclesia.

Irenæus libro 3. ita scripsit; Oportuerat Irenæus.
enim mediatorem dei & hominum, per suam ad utrosque domesticitatem, in amicitiam & concordiam utrosq; reducere, & facere ut deus assumeret hominem, & homo

se dederit deo. Qua enim ratione filiorum adoptionis eius participes esse possemus, nisi per filium eam, quæ est ad ipsum, recepissemus ab eo communionem, nisi uerbum eius cõmunicasset nobis caro factum. Affirmat itaq; Irenæus, mediatorẽ esse oportuisse deum & hominem, ut nos per illum filij adoptionis efficeremur.

Chrysoft. Venio ad Chrysoftomum quia in animũ meum non induxi, omnium patrum testimonia huc afferre, sed ea solum quæ magis perspicua & illustria fuerint. Homilia 7. super priorem epistolam ad Timotheum ita scribit: Id quippe mediatoris est proprium, utrorumque participem fieri, quorum fuerit mediator. Quod si unum quidem societate contingat, ab alio uerò fuerit separatus, mediator iam dici non potest. Nisi igitur consors sit naturæ paternæ, mediator profecto non est, quippe cum à patris sit substantia separatus. Quemadmodum enim humanæ naturæ consortium accepit, quando ad homines uenit, ita à dei substantia non abscessit, quando à deo uenit. Nam quia duarum naturarum medius fuit, ambarum oportuit esse participem, &c. Et
mox

mox: Homo quippe purus mediator nunquam penitus fieret. Oportebat enim huiusmodi mediatorem cum deo colloqui, deus item solus mediator esse non posset, neque enim ipsum suscepissent hi, quorum mediator accederet, &c. Hæc tam perspicua sunt, ut luce non egeant. Neque abhorret idem pater, Filium dei appellare mediatorem, priusquam humanam carnem suscepisset. Scribit quippe in epistolam ad Galatas 3. capite, tractans ea uerba, Lex disposita per manus angelorum in manu mediatoris. Mediatorem autem hic appellat Christum, declarans quod is ante legem fuerit, ipseque legem tulerit, &c. Et mox: Cuius igitur mediator fuit Christus? Clarum est quod inter deum & homines intercesserit. Vide quomodo etiam declarat quod ipse legem dederit, &c. Quomodo autem id sit intelligendum, secundam personam Trinitatis ante assumptam carnem mediatoris officium sustinuisse, iam superius exposui. Nec dubitandum est, ut Irenæus testatur, uerbum dei semper ecclesie affuisse. Nam scribit Paulus ad Corinthios, malos patres in deserto Christum

tentasse, quem eundem uidit Isaias forma iudicis, ut Ioannes dilucidè interpretatur. Aderat quidem patribus unà Pater & Spiritus sanctus: attamen illa facta & loquutiones peculiari quadã ratione τῶ λόγῳ adscribebãtur. Quodq; humana forma & specie nostri generis deus ueteribus se patefecerit, id filij dei adumbrabat incarnationem, quatenus in carne olim ex diuino consilio ac prædestinatione manifestandus erat.

Theophylactus.

Verùm ad alios patres non deflectã eucandos, priusquam Theophylacti audiatur suffragiũ, qui Chrysostomi, de quo iam egimus, paraphrastẽ egit. Is eundem locum Pauli exponens ad Timotheum epistola priori cap. 2. inquit, Quod enim Christus deus sit, uel inde liquet, quod mediator sit. Mediator enim duorum quorundam medium est, ac utrorunq; debet esse particeps. Quia igitur Filius, dei & hominum mediator est, amborum est particeps, quippe qui deus sit et homo. Duæ naturæ, et idẽ tamẽ: uel duas naturas in se ipse complexus, neque deus nudus. Non enim suscepissent eum, inter quos debebat esse mediator. Ne
que

que homo nudus & simplex : apud deum enim causa agenda erat , &c. Hæc etiam Theophylacti dilucida interpretamenta sunt adeo plana , ut illis explicandis uideri possimus actum agere.

Ambrosius in eandem epistolam ad Timotheum eadem uerba exponens, ait, Ut arbiter esset dei & hominum filius dei assumpta carne homo natus est, ut mediator dei & hominum homo esset Christus Iesus, id est, non sine diuinitate, quia in deo homo erat, & deus in homine, & ut ex utroque esset mediator, & ut utrumque reconciliaret in se primum hoc fecit, &c. Is quoque pater in ratione mediatoris utranque naturam comprehendit. Et Epiphanius in Anacorato affirmat Apostolum, cum dixit, Verum esse mediatorem dei & hominum, hominem Christum Iesum, non intellexisse nudum hominem, &c. Quod eius dictum causæ nostræ quam apertissimè suffragatur. Et sanè Paulus eo loco non tantum dixit hominem, sed adiecit Christum, quem nemo fidelium ignorat duplici natura constare, cum diuina tum humana. Iesum etiã mox apposuit, ut intelligeremus illum, de quo

Ambrosius.

Epiphanius.

loquebatur mediatorem deum esse, cū simplex & purus homo seruare à peccatis & morte nequeat.

Theodoro-
retus.

Sed iam audiendus est Theodoretus in eundem locum epistolæ ad Timotheum, qui scribit, Quemadmodū qui duos quospiam manus inter se conferentes ac confligentes uult reconciliare, se medium interponens, & hunc quidem dextra, illum uero sinistra tenens, ad amicitiam deducit, ac coniungit, ita ipse cum diuinam naturam humanæ unisset, inuiolabilem & quæ dissolui non potest pacem conciliauit, si autē (ut uult Arius & Eunomius) non est patris substantiæ particeps, quomodo est intercessor? Nobis enim unitus est, quoniam quod ad humanitatem attinet, est eiusdem nobiscum substantiæ, sed patri non itidem; siquidem (ut illi uolunt) est ab eius substantia seiunctus. Atqui eum uocauit intercessorem diuinus Apostolus. Ergo etiā patri fuit unitus quod attinet ad diuinitatem, & nobis similiter quo ad humanitatem.

Cyrillus.

Cyrillus in euangeliū Ioā, cap. 9. Mediatio igitur Moysis inter deū & Iudeorū populū mediationis Christi figura erat; sed illa qui

quidē ministri modo adhibita, seruilis fuit, libera uerò hæc Christi & mystica. Mediator enim hominū atq; dei factus, uerè utranque naturā attingit. Nam qui deus natura est, & unigenitus dei filius non separatus à substantiā patris, sed ex ipsa & in ipsa, is homo etiā factus est, ut lōge à deo separata natura hominū, per ipsum deo coniungatur.

Idem libro 12. Thesauri capite 10. ita scribit, Rursum in eadem epistola. Vnus deus & unus mediator dei & hominum Iesus Christus, qui dedit semetipsum in redemptionem pro omnibus. Mediator dei & hominū Iesus Christus est, non solum quia reconciliauit homines deo, uerū etiā quia naturaliter & substantialiter & deus & homo in una hypostasi est. Hoc em̄ modo naturam nostrā sibi deus recōciliauit. Nam aliter quomodo unū mediatorem Christum Paulus dixisset? Multi enim sanctorū mediationis ministerio usi sunt. Et ipse Paulus clamat, Rogamus pro Christo, reconcilia mini deo. Moses quoq; mediator fuit: mini strauit enim filijs Israël legē datā à deo. Mediator etiā fuit B. Hieremias, præcipuè quādo clamabat ad deum, Recordare mei stan

tis coram te ad loquendum pro ipsis bona. Quid multa? Singuli prophetarum mediatores fuerunt, apostolorum quoque singuli. Quomodo igitur unicus mediator dei & hominum Christus est, nisi noua inauditaque in alijs mediatio sua sit? Sed modum quoque perstringere non alienum est. Quod igitur duo quaedam sicut medium coniungit, ab utroque necessario tangitur. Et hoc modo diuersa per medium coniunguntur. Est autem Christus mediator dei & hominum, quia in eo uno deus & homo coniunguntur. Non est tamen ipse aliquid tertium praeter deum & hominem, sed deus uere & homo uere. Ipse enim est pax nostra. Et quoniam naturaliter nobiscum coniungitur, diuinae substantiae natura nostra in ipso coniungitur, & hoc modo diuina natura communicamus. Quomodo igitur erit creatura filius dei, si natura nostra ipsi coniuncta, deo uero coniungitur?

Addat his, Dionysium quem uocant Ariopagitam in quadam epistola sua quae ad Caium inscribitur & ordine 4. ponitur, scripsisse, Christum actionem administrasse nobis, seu *ἰεργειαν*, quam uocat *θεανδριαν*.

κῆρ. Vnde intelligimus Mediātoris opera
 non accipiēda esse ceu simpliciter huma-
 na, sed *θεανθρώπικα*, utq; aliquid habeant ex
 utraque natura. Vnde Ioannes Damascē-^{Damascē-}
 nus in libro 3. de orthodoxa fide, cap. 19.^{nus.}
 scripsit; Non diuisas enim dicimus actio-
 nes, neque diuisē agentes naturas, sed uni-
 tē unamquāq; cum alterius communica-
 tione agentem id ipsum, quod proprium
 habuit. Neque enim humanē operabatur;
 quandoquidē non nudus erat homo, neq;
 diuina secundū deum solū. Nā non erat nu-
 dus deus, sed deus simul existens & homo.
 Et mox; Et ppter quod actio carnis omni-
 no erat salutaris, nō humanæ actionis erat,
 sed diuinæ. Caro aut diuinitate uerbi agen-
 te ppter hoc ut organo corpore diuinas p-
 ficiebat actiones, & ppter hoc ipsum etiā,
 quod unus erat agens diuinē simul & hu-
 manē. Et mox; Hoc enim ostendit ἡ *θεαν-*
θρώπινη ἐνέργεια, quod sit dei uiri facti, hoc est,
 humanati. Et humana eius actio diuina e-
 rat, id est, deificata, & minimē diuinæ actio-
 nis immunis. Et diuina eius actio non im-
 munis humanæ operationis, sed altera cū
 altera spectari debet. Idē autor in eod. lib.

cap. 15. ait, Non enim humanitùs faciebat humana, quia nō homo solùm, sed & deus. Vnde & passiones eius uiuificantes & salutare. Neq; diuinitùs operabatur diuina: nam non deus solùm, sed & homo. Quin & Chrysofomus in interpretatione Act. Apostolicorū Serm. 2. sic inquit: Nequaquam autem quispiam peccauerit, passionem eius actionem uocans. In sufferendo enim omnia egit magnum illud & admirabile opus, mortem dissoluens, & alia cuncta operatus.

Chrysofomus.

Augustinus.

Prodeat nunc Augustinus, in quo licet aduersarius unum aut alterum testimoniū reperiāt, quod specietenus uideat sibi ad stipulari, nos longè plura corrogauimus, quæ nostram sententiā fulciunt atq; confirmant. In Enchiridío ad Laurentiū cap. 18. sic habet. Nam neq; per ipsum liberaremur mediatores dei & hominū, hominē Christum Iesum, nisi esset & deus, &c. Et mox: Vt & humana superbia per humilitatē dei argueretur ac sanaret, & demonstraretur homini quàm longè à deo recesserit, cū per incarnatū deum reuocaretur, & per hominem deum exemplū obedientiæ contumaci

maci hominī præberetur, &c. Idem au-
thor De consensu Euangelistarum libro 1.
cap. 35. ad hunc modum scribit: Ideò Chri-
stus mediator dei & hominū dictus est, in-
ter deum immortalem, et hominem morta-
lem, deus & homo, reconcilians hominem
deo, manens id quod erat, factus quod nō
erat, &c. In libello quoque uel Homilia
De ouibus cap. 12. Inde & mediator dei &
hominum, quia deus cum patre, homo
cum hominibus. Non mediator homo,
præter deitatem: non mediator deus, præ-
ter humanitatem. Ecce mediator, Diuini-
tas sine humanitate non est mediatrix: Hu-
manitas sine diuinitate non est mediatrix.
Sed inter diuinitatem solam & humanita-
tem solam mediatrix est humana diuinitas,
& diuina humanitas Christi, &c. De ciui-
tate dei libro 9. cap. 15. Si autem quod
multò credibilius & probabilius disputa-
tur, omnes homines quãdiu mortales sunt,
etiam miseri sint necesse est, quærendus est
medius, qui nō solum homo, uerum etiam
deus sit, ut homines ex mortali miseria, ad
beatam immortalitatem, huius mediꝝ bea-
ta mortalitas interueniendo perducatur, &c.

Explicatio
patrum.

Nimis autem diu nimisque multum scribendum esset, si ex Patribus omnia decerpemus, quæ huc faciunt. Satis est ex eorum monumentis ostendisse, illos à mediatoris officio Christi diuinitatem non subtraxisse, neque illam intra humanitatis cancellos tantummodò restrinxisse. Quod sicubi uidentur humanitati seorsim ac peculiariter mediatoris officium tribuere, non autem diuinitati, duplici de causa illos purandum est ad hunc modum esse loquutos. Primum quòd interdum naturam diuinam respexerunt nudam, quæ nec actu neque respectu haberet naturam humanam, uel iam susceptam, uel olim suscipiendam secum unitam. Prætereuntes itaque missionem, qua filius à patre destinaretur ad genus nostrum per carnem seruandum, mediatoris officium à diuinitate remouerunt. Deinde in functione mediatoris aliquando solum spectarunt labores, tormenta, cruciatus, & mortem, quæ cum scriptura dicat Christum in carne perterritum detorserunt, ne illorum malorum sensus aut immutatio à simplicibus crederetur ad naturam diuinam peruenisse, quæ immortalis

talis est, impatibilis & immutabilis. Atque
 utinā qui nunc inter uos Magnifici ac No- Via ostentat
 bilissimi domini de ista controuersia tam ostenditur
 acerbè ac atrociter contendunt, rem pate- cōcordiæ
 rentur ad hunc modum sedari atq; compo-
 ni: ut nimirum diuinitati nudæ ac simplici
 non tribuatur ut sit mediatrix, & carni seu
 naturæ humanæ tantummodò adscribatur
 immutatio, corruptio, atq; sensus dolorum
 & tormentorum, quæ Christus nostra cau-
 sa pertulit: sinendo interea diuinitatem fi-
 lij ad rationem & officium mediatoris con-
 currere, quatenus humanitati iungitur, uel
 re ipsa, uel respectu, missione ac prædestina-
 tione ad illam ex uirgine tempore definito
 assumendam: nam ita omnes Christi actio-
 nes habentes ex diuinitate suam excellen-
 tiam & meritum ante omnem æternitatē
 deo & præsentibus & acceptæ fuerunt.

Scimus Petrum Lombardum 3. lib. di-
 stinct. 19. in hac re fuisse hallucinatum, ex
 cuius lacunis hæc sua Stancarus hausit, &
 & ut alij Scholastici faciunt, defendenda
 suscepit. Sed aduersus tot rationes ac testi-
 monia Patrum non debet nobis tantū esse
 uiri eius authoritas, ut eius causa disceda-

mus à ueritate, præsertim cùm à suis etiam Scholasticis non ubiq; (ut aiunt) sententia eius teneatur. Inepta est etiã distinctio quã cõminiscuntur Mediũ & Mediatoris, cùm rationes & testimonia Patrũ allata demonstrant, utranq; naturam concurrisse ad minus mediatoris obeundũ. Eam strophã illi sibi fabricarunt, ut per eam & rationes & Patrum sententias, quibus opprimebantur, sophisticè possent eludere.

Adhortatio ad pacem.

Hæc scribere de proposita quæstione in præsentia uisum est. Nunc duo restant, ad quorum alterum uos maxime hortamur, ab altero uerò plurimum reuocamus. Pacẽ ante omnia suademus, ut depositis contentionibus ac dissidijs unanimes atque concordas in domo dei agatis. Et quandoquidem Christus pro nobis passus est semel, ne patiamini corpus eius, cui nec in cruce quidẽ id accidit, nũc inter uos diuidi, rumpi, atq; lacerari. Memineritis uos non sub Marte seu Bellona, uerũ sub Iesu Christo rege pacifico, uerocq; Salomone stipendia facere. Profectò si rodendo ac mordendo uos inuicẽ pergatis, deniq; consumemini. Sin uerò è diuerso pacifici fueritis, quem admo-

admodū filius pacis promisit, Deum uidebitis: Quoties discordiæ, lites & contentiones in ecclesia per diaboli flabella excitantur, id nos uehementer percellat oportet, quod Christus sapientissimè, ut alia omnia, dixit: Omne regnū in se diuisum desolabitur. Veniet, omnino ueniet id tēpus, cū illi quibus est innata rixandi libido, præsertim cum fratribus, de suo irrequieto animo fructus maximè pœnitēdos metent. Quod uerò nos attinet, pacē uobis precamur, oramusq; fideliter ad deum per Iesum Christum, ut deus pacis sit uobiscū: neq; optabilior nuntius afferri nobis poterit, quā ut uestram ecclesiam per dei gratiam & sedatam & compositam esse audiamus.

Vellemus præterea uos fratres in Christo dilectissimi reuocare omnibus modis à prophanis uocū inanitibus, & oppositionibus falsò nominatæ scientiæ, quā nonnulli profitentes (ut dicit Paulus) aberrauerūt à fide. Quid obsecro quæstio ista de mediatore uel ædificationis uel utilitatis ecclesiæ attulit? Certè poteramus absq; ista subtili & disquisita inuestigatiōe, bona & sincera fide Christū integrū & totū amplecti, ut no-

Dehortatio à prophanis uocū inanitibus.

strum perfectū certissimūq; mediatorem. Curiosa nimium hæc sunt, quæ uel intacta, uel præterita, seu uisa quodammodo per nubem, aut per transennam, suam habent utilitatem. Agitata uerò, iactata, & exquisitè disputata, præsertim exacerbatis animis, pernitiōsa sunt, adeò abest ut ad ædificatiōnē cōducant. Verūm dum uos retrahimus ab inanibus, inutilibus, prophanis & curiosis disceptationibus, opponet se Stancarus, testabiturq; propositam quæstionem de mediatore, non esse certamen infrugiferum, sed hoc tempore commodissimum, quando summopere laborandum est, ut non uī Ariani & retegantur & opprimantur. Sed audiat à nobis contrà, Non deerunt aliæ uiaæ commodæ, planæ, ac faciles, ad illud officium præstandum, Plena est scriptura, & plena sunt scripta Patrum rationum firmissimarum, quibus Ariani quàm ualidissimè cōfutantur, citra ullam piorum offensionē. Quid oportuit certamen atrocissimum de illo dogmate instituire, quod minimè cum scripturis pugnat, imò cum illis benè congruit, nec non cum Patribus, modò rectè intelligantur? Egregiam sanè
lau

laudē Stancarus tandem reportabit, quod in suis hisce rixis primarios uiros & reformatarum ecclesiarum columnas hæreseos damnarit, ecclesias omnes Germanicas, Polonicas, & permultas alias, ut Arianas, uel Eutychnianas, Sabellianas, & corruptas uirgula sua censoria notarit & improbarit. Profectò hæc ad spiritū lenitatis non pertinent, quo ecclesiam Christi regi & gubernari oportet. Sed de homine isto plurimum dicere: illi à deo meliorem mentem precamur, ut deposita contendendi libidine, relicta ex animo colluue Romanensium, ecclesijs per Euangelium Filij Dei reformatis pacato atq; fraterno animo se adiungat.

E diuerso autem alios fratres, quos de mediatore bene sentire arbitramur, sedulo monitos uolumus, ut ab illis diligenter & summo studio caueant, qui Arium clanculum fouent. Habent utiq; apud se nonnullos huius generis homines, qui suæ peruersæ fidei de Trinitate alicubi non obscurum indicium dederunt. Ii, ut sunt astuti homines, cum fratribus nostris rectè sentientibus facere se assimulant, iactando se

Caueant
sibi pij à
Seruetanis
uel Arianis.

ambabus ulnis amplecti Christum quo ad utranque naturam esse mediatorem, sed ex altera parte cum Stancaro sentiant, inde concludi Filium esse minorē Patre, quod etsi publicè non dicunt, suis tamen consuratis, & simplicioribus quos corrumpere student, id perpetuò ingerunt, quasi uicerint. Proindè cum hoc argumentū quasi palmarium habeant, illis omnibus modis occurrendum est, non quidem negando quod uerum est, Christum esse mediatorem quo ad utranque naturam, sed ostendendo uerbis quàm apertissimis, inde non consequi, Filium esse à Patre diuersæ naturæ, uel eo minorē: & prædicando frequenter ac seriò, in una essentia diuina tres esse personas distinctas, quæ tamen sint æquales & consubstantiales: & in Christo duas esse naturas, proprietatibus quidem suis distinctas, & nihilominus in eadem hypostasi quàm coniunctissimè unitas. Id erit *ὁρθόδοξον* & paci ac ædificationi ecclesiæ plurimum conducet. Valete Magnifici Nobilissimiq; domini ac fratres in Christo conlendissimi. Nostras Ecclesias & nos ipsos
quæ

quæsumus Deo cōmendate, nos uicissim
illum rogabimus, ut pacem ac tranquillita-
tem in Euangelio Filij sui nobis restituat.

Datum Tiguri, Mense Martio, Anno
domini M. D. LXI.

Pastores, concionato-
res & professores, mi-
nistri Ecclesiæ Tiguri-
næ, &c.

...the ... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..